

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

Motivacije

**DIGITALNA
PANDEMIJA**

MUZE

PLES ŽIVOTA

**DORA
PEJAČEVIĆ**

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

06 | 2021. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 MOTIVACIJE

Delia Steinberg Guzmán

6 DIGITALNA PANDEMIJA

Atila Barta

9 DORA PEJAČEVIĆ

Ariana Deranja

12 MUZE

Nataša Žaja

16 PLES ŽIVOTA

Trishya Screwvala

18 NJEGOVO VELIČANSTVO

HRAST

Jasna Kern

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić, Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branko Zorić, Damir Krivdić

Lektura: Vedrana Novović, Branka Žaja

Tehničko uredništvo:

Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

6

9

12

16

18

Nije teško odgovoriti na pitanje što je to što nas obično pokreće. Sunčano jutro, dobra atmosfera, vedra lica, omiljena hrana... i sve ide kako smo zamislili i bez neugodnih iznenađenja. Sve suprotno tome demotivira i posljedično tražimo izlaz jedino u privlačnim pokretačima. Ta razina motivacije uglavnom je pasivna jer smo u položaju da stalno nešto očekujemo od okoline i drugih, a kad se to ostvari, tražimo nezasitno još...

No uvijek imamo mogućnost da svaki pozitivan pokretač iskoristimo tako da i sami stvaramo neke dobre, slične ili nove poticaje. Tako možemo naše motivacije pretvoriti u aktivniji i sadržajniji oblik, blagotvoran nama i svima oko nas.

Moguća je i puno dublja razina pristupa u kojoj nismo ovisni o izvanjskim i promjenjivim utjecajima već stup naših motivacija gradimo na postojećim nutarnjim temeljima. Taj je stup snažno ukorijenjen u neiscrpnu riznicu zajedničkih humanih nastojanja i iskustava dok mu kapitel dotiče neprolazni ideal Života za koji vrijedi živjeti...

Uredništvo

MOTIVACIJE

Delia Steinberg Guzmán

Istina je da svi trebamo razlog koji će životu dati smjer.
Ključ leži u traženju dobrih razloga i stabilnih korijena.

Ova tema može se promatrati iz dva kuta: biti motiviran ili biti nemotiviran. Oba izraza čujemo svaki dan, u različitim prilikama i u vezi s mnogim aspektima života.

Motivacija ili nedostatak motivacije utječu na svakoga, uključujući one koji na raspolaganju imaju učenja filozofskog ideala, ali ne uspijevaju održati osjećaj smisla kako bi taj ideal pretvorili u sretan i trajan način života.

Što je motivacija?

To je motiv, uzrok koji nas vodi do pokreta na bilo kojoj razini.

Tijelo ima očite motive da se kreće, ali najzanimljiviji uzroci su oni koji pokreću emocije i um.

Općenito, emocije i um traže zadovoljstvo i izbjegavaju brige: to su dvije najveće i najiluzornije psihološke motivacije.

Kažemo da smo motivirani kad postoje stvari koje nam se sviđaju, koje nas potiču da ih dobijemo, koje uzrokuju osjećaj blagostanja, zadovoljstva i, posebno, uvažavanja drugih. Postizanje onog što smo zacrtali motivira nas da nastavimo s djelovanjem.

S druge strane, kažemo da smo nemotivirani kada nema poticaja koji nas pokreće na djelovanje, bilo zato što ne vidimo trenutne rezultate, bilo zato što smo demoralizirani nekim neuspjehom.

Motivacija i nedostatak motivacije tako postaju faktori koji određuju naše ponašanje, naše geste, način govora, pa čak i naš pristup životu.

Nedostatak motivacije

Izražava se kao obeshrabrenje, osjećaj nemoći pred teškoćama, nedostatak energije za donošenje odluka, gubitak entuzijazma, beznade zbog budućnosti.

Iako su u početku možda postojala velika

očekivanja, kako vrijeme prolazi i snovi utemeljeni na fantaziji slabe, a volju osuđuju očekivanje izvanjskog uspjeha, uzroci motivacije nestaju.

Društva u kojima živimo dijelom pate zbog nedostatka motivacije, zato što previše koriste lažne i površne psihološke podražaje, zato što obmanjuju ljude sugerirajući da uspjeh dolazi kupnjom proizvoda određenog proizvođača, uzimanjem čudesnih lijekova ili praćenjem modnih trendova.

To rezultira pojavom mnogih "ogorčenih ljudi" širom svijeta, dijelom razdraženih brojem laži kojima smo okruženi, poput čarolije koju je teško izbjeći, a dijelom razočaranih nedostatkom mogućnosti, tj. valjanih ideja pomoću kojih bi se suočili s egzistencijalnim životnim poteškoćama.

Lažne vrijednosti koje prevladavaju znače da je ustrajno nastojanje zamijenio laki uspjeh; rad je zamijenila zabava, zdrave aktivnosti stres, istraživanje glasine, studij učenje samo onoliko koliko je potrebno da prodemo.

Danas trenutačno prevladava nad trajnim. Potiče nas se da živimo u sadašnjosti, ali ne i s prisutnom sviješću, već da utočište tražimo u nesvjesnom kako bismo izbjegli odgovornosti i poteškoće.

Na prošlost se gleda kao na niz neuspjeha, a ni budućnost ne doživljavamo u mnogo boljem svjetlu...

Takav stav potiče ljude da traže krivca u drugima – ne stvarnog krivca, već onoga koji se nađe u blizini. Stoga krivimo ljude oko sebe, stanje u svijetu općenito, nedostatak novca, zlo u ljudima... i toliko mnogo drugih izgovora koji vode do destruktivne i pesimističke neaktivnosti koju zatim pokušavamo prenijeti na druge.

Unutarnja i vanjska motivacija

Istina je da svi trebamo razlog koji će životu dati smjer. Ključ leži u traženju dobrih razloga i stabilnih korijena.

Ako motivacija dolazi od drugih, ako je izvanjska, živjet ćemo u stanju vječne ovisnosti. Svijet oko nas postat će atmosferski fenomen koji će odrediti naše sunčane i olujne dane, naše radosti i našu tjeskobu. Da ne spominjemo našu ovisnost o drugim ljudima koje smatramo motivom i razlogom našeg ponašanja. Vanjske motivacije su, nažalost, prolazne i nestabilne i nisu korisne kao osnova za život.

Jorge A. Livraga je rekao: "Snovi umiru kada im se dozvoli da umru, kada ovisimo isključivo o vanjskim motivacijama da ih hrane: ako postoje ljudi koji nas uveseljavaju, mi smo veseli, ako ti ljudi nisu prisutni, nemamo više energije: ako su okolnosti povoljne,

osjećamo se hrabro, ali ako stvari malo skrenu s pravca, klonemo. Na takav način ne živimo snove i ne izražavamo entuzijazam. Tako čovjek najviše postaje sjena ili odraz entuzijazma i snova drugih, odraz okolnosti i osmijeha odobravanja bilo koga tko se u tom trenu nađe oko njega."

Najbolja motivacija je ideal života koji pokreće sve naše sposobnosti, koji ispunjava čitavo naše biće.

Unutarnje motivacije nastaju iz naših ideja i osjećaja koje smo odabrali i usvojili procesom učenja i donošenja odluka, iskustvom i gledanjem u budućnost. To su stanja svijesti koja se ne temelje samo na zadovoljavanju osnovnih potreba, već nadilaze nagone, osjetila, trivijalne emotivnosti ili ideje koje su trenutno u modi.

Najbolja motivacija je ideal života koji pokreće sve naše sposobnosti, koji ispunjava čitavo naše biće i nudi nam kratkoročne, srednjoročne i dugoročne ciljeve dajući korisno, snažno i djelotvorno značenje našim postupcima.

Psihološke motivacije i filozofske motivacije

Psihološke motivacije su kratkotrajne jer ovise o nestabilnosti i prolaznosti emocija, bilo naših, bilo tuđih. Ako u vlastitom životu stavimo naglasak na emocije, vrlo lako se može dogoditi da nakon razdoblja motivacije nastupi razdoblje demotivacije, koje će svojom negativnom težinom ostaviti tragove u našoj osobnosti. Ako s druge strane prihvatimo filozofske vrijednosti, moći ćemo razumjeti velike ideje koje su pokretale povijest, koje su nadahnule velikane povijesti koji i dalje svijetle poput svjetionika na putu.

Filozofija je trajna motivacija jer je potraga za mudrošću put koji nikada neće završiti i koji, naprotiv, predstavlja ciljeve koji se uvijek obnavljaju, stalne mogućnosti za ispravljanje i obnavljanje, za učenje i iskustvo, za potvrđivanje i sreću.

Krenimo od izvanjskog prema unutarnjem i pretvorimo motivacije u uzroke, uzroke u korijene, korijene u temelje, temelje u ciljeve, ciljeve u evoluciju. To je pravi filozofski put, izvrstan motiv za život. ♠

Atila Barta

Digitalna pandemija

Globalna pandemija izazvana virusom Covid-19 naglasila je mnoge društvene probleme do krajnjih granica. Jedan od njih je i svojevrsna digitalna pandemija koja se potihom širila u posljednjih pet do deset godina, a eksplodirala početkom 2020. godine. Korištenje društvenih mreža (*Facebook, Twitter, Tik-Tok...*), tražilica (*YouTube, Google...*), virtualnih komunikacijskih platformi (*Skype, Zoom...*) i servisa za razmjenu poruka (*WhatsApp, Telegram...*) enormno se povećalo i zamijenilo neposredne ljudske odnose.

Mnogi ne odvajaju pogled od ekrana i to je danas postalo potpuno "normalno" ponašanje. Pretjerano korištenje ovih aplikacija postaje sve veći problem jer zadire u sve pore društva. Gotovo ih je nemoguće izbjeći jer većina ljudi danas koristi "blagodati" društvenih mreža, tražilica i virtualnih komunikacija. Svakodnevno bombardiranje klasičnih medija ogromnim količinama raznoraznih informacija na digitalnim platformama preraslo je u neprekidno uznemiravanje.

Zbog svega toga izuzetno je važno da postanemo svjesni strategija i taktika koje koriste velike tehnološke kompanije kroz svoje digitalne platforme. Strategije nisu nove, ali su tehnike postale toliko sofisticirane da je većina ljudi u potpunosti nesvjesna da problem uopće postoji.

Ovu problematiku je vrlo ilustrativno i ozbiljno obradio dokumentarni film *The Social Dilemma*. Glavni akteri su bivši vodeći razvojni inženjeri i visokorangirani menadžeri velikih tehnoloških kompanija, koji upozoravaju na opasnosti "tehnika nagovaranja" u čijem su stvaranju i sami neposredno sudjelovali, a kasnije se pokajali.

Što su "tehnike nagovaranja" i zašto su opasne?

Trenutna digitalna situacija je paradoksalna. S jedne strane koristimo vrlo efikasne alate za komunikaciju, no s druge strane su ti alati motivirani nečim vrlo različitim i čak suprotnim od onoga što čovjeku donosi dobrobit. Ti alati nisu uobičajene korisne alatke poput čekića ili bicikla. Čekić i bicikl "čekaju" da ih koristimo, dok nas moderne *online* platforme, osim što su alati za informiranje i zabavu, neprestano potiču da ih upotrebljavamo.

S obzirom na to da gotovo cjelokupno čovječanstvo ima pristup online platformama, one su postale poligon za digitalni marketing koji je istovremeno doprinio razvoju tih istih platformi. Slične marketinške strategije korištene su u prošlosti za tradicionalnije industrije, poput prehrambene i tekstilne. Te su industrije koristile trendove i mode da bi promovirale svoje proizvode bez obzira na stvarne potrebe. Još iz ranog XX. stoljeća svrha marketinga je jasna – konsumerizam

kao način života, ali tada je postojao osjećaj da čovjek ipak ima neku kontrolu nad onim što kupuje, neku vrstu "slobode" da ne padne u marketinške zamke. U virtualnom svijetu zamke su puno skrivenije, a moguće posljedice daleko opasnije.

Naša je civilizacija danas uglavnom motivirana profitom. Zarada opravdava i sredstva i načine njezina ostvarenja, koji su često neprirodni i nehumani zbog nepoštivanja temeljnih ljudskih vrijednosti.

Stvarnost se, gotovo bez ikakve kontrole, vrtoglavo brzinom transformira u virtualni svijet. Stoga sve više država i organizacija ukazuje na probleme koji nastaju zbog razvoja koji se odvija bez adekvatnih propisa i nadzora. Primjerice, "općeprilvačeno" je da bilo tko može pisati na internetu što ga je volja, s malo ili nimalo pravnih i moralnih posljedica. Pokazala se i vrlo zabrinjavajućom brzina širenja lažnih vijesti. Algoritmi digitalnih platformi nagrađuju i promiču njihovo širenje čak do šest puta brže nego stvarne vijesti. Zbog toga je korisnicima skoro nemoguće razlučiti što je lažno, a što stvarno.

Kako funkcioniraju?

Nagovarajuće tehnike, poput alegorije u Platonovoj pećini, nastoje prikovati ljude uz zaslon. To postižu "suradnjom" između super-računala sa samoučećim algoritmima (tzv. umjetna inteligencija) i aplikacija na računalima i pametnim telefonima. Svojim zabavnim sadržajima one nastoje privući i zaokupiti pažnju korisnika, a neprestanim nudenjem novog i još zanimljivijeg nagovoriti ga na njihovo daljnje korištenje.

Svaki korisnikov online korak nadgleda se, mjeri i snima. To uključuje našu lokaciju, kretanja, prijatelje,

interese... Dok *lajkamo* objave, gledamo slike i video materijale, mjeri se vrijeme. Tako se zna točno što gledamo i što klikamo, a algoritmi super-računala na temelju svih snimljenih podataka neprekidno proučavaju naše navike i grade modele koji mogu predvidjeti naše ponašanje. Algoritmi tako stvaraju profile korisnika koje zatim neprestano nadograđuju. Na temelju te goleme baze pokazuju sadržaj "savršeno" prilagođen korisniku koji će ga nagovoriti da ostane duže na Facebooku, Googleu, YouTubeu, TikToku... Tako uzrokuju stvaranje navika koje dovode do ovisnosti slične kockarskoj. Svakih nekoliko sekundi sadržaj se osvježava novim porukama, slikama, video objavama. Glavni cilj algoritama je interakcija s ljudskim instinktima i u većini slučajeva korisnik ne primjećuje da se to događa.

Ciljani "proizvod" visokotehnoloških tvrtki je naša vlastita pažnja. Društvene mreže su kockarnice pažnje i slično kao i kod pravih kockarnica, uvijek zarađuju. Naša pažnja je valuta. Korisnicima se čini da je sve besplatno, no u svijetu profita ništa nije besplatno, jer kao što je ispravno formulirao jedan od tvoraca tih sustava: "Ako ne plaćaš proizvod, ti si proizvod!" Ljudska pažnja postala je proizvod, a najbolji način privlačenja pažnje je pomoću sadržaja koji nam se sviđaju i s kojima se slažemo. Paradoksalno je da sav taj sadržaj stvaraju sami korisnici dijeleći tekstove, fotografije i video uratke sa svojim prijateljima, ali i s algoritmima super-računala, na što se mora pristati prilikom prijave na same aplikacije.

Velike tehnološke tvrtke ostvaruju goleme profite prodajući oglašivačima našu pasiviziranu pažnju i navike. One iznajmljuju svoje algoritme svakom tko može platiti, od marketinških agencija preko *influencera*, blogera, pa do najrazličitijih društveno-političkih organizacija. Algoritmi na temelju izrađenih profila ljudi s lakoćom pronalaze one kojima se sviđa sadržaj postavljen od strane oglašivača i plasiraju im ga unutar

onog što upravo pregledavaju. U svemu tome, super-računala su u pravilu superiorna jer koriste naše navike koje su zapravo naše Ahilove pete. Cilj tehnoloških kompanija time je ostvaren: proizvodi se sve bolje prodaju, dobit vrtoglavo raste i postiže se nevjerojatan društveni utjecaj. Svi ti "alati" razvijeni su da funkcioniraju autonomno. Alat je postao gospodar. To je i razlog što se lažne vijesti (*fake news*) šire i do 6 puta brže nego bilo što drugo. Algoritmi "umjetnih inteligencija" nisu programirani na etično ponašanje, nego da ostvare što veću dobit.

Posljedice

Više je zabrinjavajućih posljedica. Jedna od njih je ta da su kreirane različite "stvarnosti" po mjeri pojedinog korisnika. Čovjek je po prirodi subjektivan, ali virtualni svijet može biti puno subjektivniji ili čak potpuno odvojen od stvarnosti. Primjerice, kada bi dvoje ljudi zamijenilo svoje pametne telefone, na istu pretragu dobili bi različite rezultate.

Sve je ovo dovelo do podjela i polarizacija na političkom, umjetničkom, znanstvenom i drugim razinama. Mentalni problemi i poremećaji osobnosti neprestano rastu. Tehnike nagovaranja, na temelju najvećeg broja klikova, pojačavaju upravo ono što je problematično u tkanju modernog društva.

Generacija Z, koja je rođena u doba Interneta i

odrastala u doba pametnih telefona, pokazuje psihološke poremećaje koji su povezani s učincima društvenih medija. Digitalna demencija pandemijski se širi. Ljudima je sve teže usredotočiti se na bilo što zbog obavijesti kojima nas pametni telefoni neprestano uznemiravaju. Slika o sebi kod mladih, ali i odraslih, oblikovana je "smajlicima" i brojem pratitelja na društvenim mrežama. Lažan identitet milijuna ljudi stvoren je radi manipulacije. Zbog ovisničkog sustava društvenog odobravanja djeca se i kod kuće, gdje bi se trebala osjećati zaštićeno, osjećaju nesigurno zbog negativnog društvenog utjecaja, pa čak i maltretiranja putem digitalnih platformi. Najveći problem je što nitko ne preuzima odgovornost za ono što piše ili objavljuje.

S napretkom tehnologije postat će tehnički izvedivo mjeriti i psiho-somatske reakcije ljudi pomoću pametnih telefona, satova i općenito "smart" uređaja, na primjer moći će nam se izmjeriti razliku u krvnom tlaku ili tjelesnoj temperaturi dok gledamo određeni sadržaj. Mnogi već sad koriste "usluge" tih sustava za prijavu putem prepoznavanja svoga lica i otiska prsta, a na engleskim govornim područjima se masovno širi upotreba prepoznavanja glasa pri komunikaciji s uređajima kako bi se "olakšalo" pretraživanje, nazivanje nekog broja, traženje navigacije itd. Također je postalo uobičajeno povjeriti bankovnu karticu našem "pametnom" uređaju koji nam tako "olakšava" plaćanje. U konačnici, strojevi će uskoro znati više o našim osobnim karakteristikama od nas samih.

Što možemo učiniti?

Digitalna pandemija se očigledno nekontrolirano širi. Prvi nam poriv može biti da se isključimo sa svih tih platformi, obrišemo svoje profile i sl. Međutim, to je skoro nemoguće upravo zbog načina života na svim razinama društva koji je potpuno digitalno umrežen.

Kao što ni čekić ni bicikl nisu krivi ako se lupimo po prstu ili padnemo jer ih neadekvatno koristimo, jednako tako se trebamo naučiti koristiti i ovim "alatima". Zašto ne bismo kontrolirali i mijenjali svoje navike i koristili ove uređaje samo kad su nam zaista neophodni? To znači biti svjestan kada, kako i zašto ih koristiti. Nije li primjerenije čovjeku posvetiti se aktivnostima koje šire svijest i razvijaju slobodnu volju i kreativnost? Svaki povijesni period ima svojih izazova, a naš zadatak uvijek ostaje isti: osloboditi se okova navika, izaći iz "pećine" pasivnog i nesvjesnog i pomoći drugima da učine to isto. 🙏

A sepia-toned portrait of Dora Pejačević, shown in profile from the chest up. She has dark, wavy hair styled in an updo and is wearing a pearl necklace and a small earring. The background is a soft, textured brown.

DORA PEJAČEVIĆ

***Tko sluša kucaje srca drugoga,
ima osjećaj takta.***

Dora Pejačević

Ariana Deranja

Dostojanstvena, tiha, povučena; puna odlučnosti, snage i želje za radom. Dani joj prolaze u upijanju najdivnijih dojmova, koje daje stoljetna slavonska šuma, zlato zrelog žita i modriilo uztalasanog lana: mramorni Pan među lišćem breza i borova, i spektralno obojene kapljice vodoskoka. U njoj se razvija dragocjeni osjećaj ljepote, to izvorno vrelo svake umjetnosti.¹

Ova lijepa slika uvodi nas u čarobni svijet prirode u kojem je rasla i nalazila inspiraciju za svoje glazbeno stvaranje Dora Pejačević, prva poznata hrvatska skladateljica.

Rođena je u hrvatskoj plemićkoj obitelji Pejačević 1885. godine. Njezin je odgoj od najranije dobi bio usmjeren na glazbeno usavršavanje, pa je vrlo rano počela svirati i klavir i violinu.

Obitelj se zbog očevih poslovnih obaveza iz Našica

seli u Zagreb i tu Dora nastavlja glazbenu poduku iz violine, instrumentacije i teorije. Uvidjevši njezin talent, roditelji je šalju u Dresden i kasnije München, gdje nastavlja usavršavanje kod poznatih učitelja violine i kompozicije, ali nigdje ne uči kontinuirano, tako da se smatra da je najvećim dijelom bila samouka.

Međutim, ovi su joj gradovi otvorili svoje koncertne dvorane i kazališta, integrirali je u umjetničke krugove i u njima su prvi put profesionalno izvedena njezina djela.

Sačuvano je ukupno 57 opusa, od broja 2 do broja 58, s tim da 1. opus nije zabilježen. Nastali su u dvadesetak aktivnih godina rada.

Cjelokupni opus može se podijeliti u dvije karak-

teristične grupe: stroge forme klasičnih oblika komorne, solističke i orkestralne glazbe koje prate velike glazbene uzore tog vremena, a s druge strane skladbe za klavir, violinu i klavir, te solo pjesme koje su lirskog izričaja kao odraz

¹ Mira Radej, prof., časopis Sv. Cecilija, 1944. godine

njezina intimnog bića, sanjarenja i vječne potrage za novim putovima.

U vrijeme Prvog svjetskog rata nastaje veći dio njezine jedine simfonije, a izvedbe djela postaju i dio zagrebačkog glazbenog života. Vrhunac u nizu vanjskih uspjeha skladateljice bila je praiizvedba simfonije u Dresdenu 1920. godine, koja je postigla veliki uspjeh kod publike i kod kritike.

U ožujku 1921. godine u Našicama dovršava svoje posljednje veliko klavirsko djelo, sonatu opus 57. A gudački kvartet, opus 58., najzrelije je komorno djelo, ujedno posljednje djelo kojim završava svoj rad na stvaralačkoj pozornici. Umire 1923. godine u 38. godini života.

Iznimna crta njezina stvaralačkog rada bilo je stalno traženje dubljih dimenzija, što je dijelom rezultat njezina intenzivnog čitanja i istraživanja kojima je širila svoje duhovne obzore. U njezinoj ostavštini pronađen je *Dnevnik pročitanih knjiga* gdje je uz precizne podatke o pročitanoj literaturi unosila i komentare na pročitane tekstove te također ostavila popis knjiga koje je još namjeravala pročitati. Dnevnik obuhvaća razdoblje od 1902. do 1921., tijekom kojeg je pročitala 470 knjiga iz književnosti, filozofije, glazbe, religije, povijesti i prirodnih znanosti.

Izražavala je otvorenost prema ljudima, bez obzira na društvenu pripadnost, i nerijetko kritizirala vlastiti stalež, neprestano naglašavajući potrebu za radom i odbacivanjem površnog i lagodnog životnog stila.

U pismu svojoj prijateljici Rosi Lumbe-Mladota, 1920. godine, kaže: "Ne razumijem kako se može živjeti bez rada... No, istina je da ne držim s pripadnicima moje klase; u svemu želim sadržaj i vrijednost, i

ni forme ni tradicija ni rodoslovlja ne mogu mi nasuti pijesak u oči..."

U njezinu je stvaralačkom procesu rad poput disanja, uporno je dotjerivala rukopise i ispisivala partiture vlastitom rukom. Kao da joj je život namijenio zadaću kojoj je posvećivala sve vrijeme, snagu i pažnju, skromno i nenametljivo, kao i priroda koja joj je bila vječna inspiracija.

Skladatelj koji će je fascinirati do kraja života bio je Richard Wagner, pa je sebe nazivala "wagnerijankom", a elementi Wagnerove harmonije u njezinoj ljubavnoj lirici vidljivi su u prvom dijelu njezina zrelog stvaralaštva.

Romantičnu glazbu mladosti kasnije je zamijenila novim glazbenim izričajima koji odgovaraju vremenu

Blumenleben (Život cvijeća), op. 19

Klavirski ciklus minijatura *Život cvijeća*, op. 19, niz je od osam programnih skladbi u kojima skladateljica slika glazbom osjećaje koje u nama izaziva osam vrsta cvijeća: visibabe, ljubice, durdice, potočnice, ruže, crveni karanfili, ljiljani i krizanteme. Poredak cvijeća nije slučajna, nego je vezan uz cvat od proljeća do jeseni; istodobno može simbolizirati i tijek života: od visibabe koja je vjesnik proljeća i novog života, preko ruže koja se veže uz zrelost, puni cvat i miris, sve do krizanteme koja je simbol prolaznosti života.

u kojem je živjela, turbulentnim ratnim godinama i revolucionarnim promjenama 20-ih godina prošlog stoljeća, koje se u njezinoj glazbi očituju kroz impresionističke i ekspresionističke elemente i harmonije.

Godine Prvog svjetskog rata, u kojem je i sama sudjelovala kao bolničarka, ostavljaju neizbrisive tragove u njezinu radu, povlači se u vlastiti svijet i traži nove skladateljske puteve. Plod tih nastojanja su ciklusi solo pjesama i pjesama za glas i orkestar na stihove Karla Krausa, Rainera Marie Rilkea i Friedricha Nietzschea, koji donose drugačiju stvaralačku estetiku, prožetu simbolikom smrti, samoće, besmislenosti ratovanja. To su prvi primjerci Nietzscheove poezije skladani kod nas.

Njezina glazba vođena filozofskim i književnim poticajima s jedne strane i vlastitim svijetom emocija i doživljajem prirode s druge strane, prenosila je široku skalu izražajnosti: elegičnost, dramatiku, svečano-ozbiljan ugođaj ili plesnu razigranost.

O svom je stvaralaštvu napisala: "Zapravo sam samo tjelesno ovdje, sve što u sebi osjećam kao življenje i doživljavanje lebdi iznad prisutnoga i vidljivoga i u nekoj dubokoj i lijepoj beskonačnosti vidim u zrcalu svoga osjećanja pokretačke snage u liku ljubljenih bića i tisuće sjećanja izranja poput vodencvjetova na glatkoj površini jezera. U tu beskonačnost osjećaje slijede i misli i tamo promišljam svoje najbolje, jer sve što je dobro i veliko izrasta iz ljubavi. Odlebdjevši u taj najnevidljiviji svijet najosobnije unutarnjosti, postajem tek tada posvema svoje Ja, i to Ja, koje se tada u toj nebeski dalekoj skrovitosti osjeća previše ispunjeno sobom samim, traži izraz, traži odterećenje od toga visokog duševnog pritiska, koji je sam po sebi neka vrsta oduševljenja – i to se oslobođenje ostvaruje kada nastaje skladba!"

Kao što kaže Koraljka Kos, autorica knjige o Dori Pejačević: "...hipersenzibilna priroda, poput seizmografa reagirala je na najfinije poticaje. Priroda, književnost, emotivna stanja, sve to stvara posebnu stvaralačku napetost koja se oslobađa u nastanku djela."

Dora Pejačević živjela je u glazbi i za glazbu, u njoj je pronalazila ljepotu, plemenitost i jednostavnost života i mogućnost ispunjenja dubokih težnji i ideala.

Iako desetljećima zaboravljena, zadnjih dvadesetak godina njezina su djela sve češće dio hrvatskog glazbenog života. Ponovo je otkriven ili napokon prepoznat značaj koji je dala hrvatskoj glazbi tog vremena: skladateljica prve moderne simfonije, donositeljica europske harmonijske misli u hrvatsku glazbu te jedna od najsmionijih u razvoju komorne i koncertne glazbe. ♫

Zwei Nocturnen (Dva nocturna), op. 50

Klavirske skladbe *Dva nocturna*, nastale 1919. i 1920. godine, predstavljaju najviši izraz njezina impresionističkog stvaralaštva. Skladala ih je na vlastite stihove, od kojih prvi dočarava ugođaj noći nad tamnim jezerskim dubinama, šum jela i žalosnu vrbu, slutnju jeseni. Dok je drugi slika majske noći okupane mjesečinom, mirisom cvijeća i pjevom slavuja, ugođaj proljeća. Dvije strane njezina bića.

*Mračna počiva dubina jezera
U mjesečini tiho podrhtava površina
Šumore jele, saginje se vrba –
Dotaknuto jesenju tiho šuti srce.*

*Kroz lišće i granje mjesečno tkanje,
Poput nevjestice bijeli se breza
Kroz jasmin i jorgovan ljubav naviješta
Sanjarski biglisaj slavuja...*

MUZE

Nataša Žaja

Od antičkih vremena, kroz stoljeća i stoljeća, zaboravilo se izvorno značenje grčkih muza, devet božica sklada i zaštitnica mnogih božanskih i ljudskih stvaralačkih umijeća. Tijekom srednjeg vijeka njihovu zaštitu i nadahnuće gotovo da su prestali tražiti umjetnici i filozofi, ali je njihovo ime ostalo utkano u riječima *muzika* i *muzej*.

Renesansa je oživjela izgubljena sjećanja i ponovno potaknula, kroz više stoljeća, nastajanje čitavog niza djela nadahnutih muzama. Do nas je, međutim, dopro tek slab odjek davne slave, kada su grčki mudraci i pjesnici sastavljali himne i hvalospjeve nebeskim muzama kako bi se neprekidno podsjećali na uzore i vodiče u svojim nastojanjima i ostvarenjima. Mnogi istinski stvaratelji potvrdit će i ponoviti mnogo puta kako njihova djela nisu samo njihova, nego su rezultat božanskog nadahnuća koji ih vodi od početka stvaranja djela, kroz prepreke i napore, sve do njegova konačnog dovršenja. To je ono *nešto* što čini neko djelo živim tisućama i tisućama godina. To je ono što potiče i nadahnjuje druge ljude donoseći im svjetlo i ljepotu u život. To je ono što otkriva rasute djelice istine i ponovno ih spaja u jedan davno zaboravljeni mozaik.

Prema tradiciji, muze su stvorene nakon jedne velike pobjede u kojoj su bogovi predvođeni Zeusom

porazili do tada vladajuće Titane i svrgnuli s trona moćnog Krona, onog koji je strahujući za svoj položaj počeo proždirati vlastitu djecu. Njegov sin Zeus nije odmah preuzeo vrhovno nebesko prijestolje, nego tek kada je potpuno savladao snage kaosa i uspostavio red. Tada su ga bogovi zamolili da stvori nova božanstva čija bi uloga bila pjevati u slavu ponovnog uspostavljanja zakona i mudrih načela. Zeus je za to odabrao Mnemozinu od roda Titana, onu koja je, kako kaže orfička himna, *svemoguća, dobrostiva, zaštitnica... koja oslobađa od zaborava i nedostatka sjećanja, zbog koje se um sjedinjuje s dušom...* Ona je postala majka svete Eneade ("Devet") rodivši u planinskim vrhuncima u blizini Olimpa devet muza, devet kćeri jedne duše:

Njih je u Pijeriji, u ljubavi s ocem Kronidom [Zeusom],

*Rodila Mnemozina, eleuterskih kraljica vrha
Da budu zaborav zala i odušak od svih briga...
Ona mu devet kćeri jednodušnih rodi što pjesmu
Nose u grudima svojim i bezbrižno srce imadu,
Tik do najvišega vrhunca Olimpa snježnog.
Tu su im dvorovi krasni i tu im je raskošno kolo.*

Heziod – *Postanak bogova*

U stihovima koji se pripisuju Muzeju, epskom pjesniku i učeniku mitskog mudraca i pjevača Orfeja, govori se o dva naraštaja muza. Jedan pripada drevnom vremenu vladavine Krona, a drugi je onaj koji poznajemo danas, potekao od Zeusa i Mnemozine. Ovaj nam zapis produbljuje važnost muza i ukazuje na to da su se one, budući da predstavljaju određene snage Prirode i principe koji vladaju u Univerzumu, iznova stvarale i oživljavale. Nije slučajno da je majka muza, božica sjećanja Mnemozina, od roda prethodne dinastije Titana. Ona je kći velikih božanstava koja su se pojavila na samom početku vremena i nastanka kozmosa. Njezin otac je Uran, zvjezdano Nebo, a majka Gea, velika Majka Zemlja. Ali sva istinska znanja koja čuva iz prethodnih vremena Mnemozina može prenositi dalje jedino udružujući svoju snagu s nebeskim, vatrenim impulsom Zeusa, s kojim započinje ciklus jednog novog doba. U muzama, kćerima tog svetog braka, susreće se i skladno spaja istinska snaga starog i novog te predaje dalje bogovima i ljudima. Postoje posebni trenuci u životu Prirode u kojima je moguće obnoviti ovu snagu, u kojima ponovno postaje živo sjećanje na davnu pobjedu i uspostavljanje harmonije i reda. Za bogove i ljude takva su događanja svetkovine:

*Kada su svetkovine. I ljupkim se glasom oglasiv
Iz grla, zakone slave i mudra hvale načela
Besmrtnih svih bogova,
a pjevaju prekrasnim glasom.*

Heziod – *Postanak bogova*

Muze slave uspostavljenu božansku hijerarhiju i sve one koji su tome pridonijeli, kao i one koji je trebaju primiti i prenositi dalje:

*I prvo glasom božanskim slave
Čestiti rod bogova – odiskona – pjesmom:
One što prostrano Nebo i Zemlja ih rodi te one
Koji su, bogovi, od njih – davači dobra – potekli.
Zatim, po redu, Zeusa, bogova oca i ljudi,
(Pjesmu započinju s njim i svršuju božice muze)
Kako je njegova moć među bozima najveća, prva.
Ljudski iza toga rod i snažni gigantski slave,
I razveseljuju tako na Olimpu Zeusovo srce –
Muze olimpske te, egidonoše Zeusa kćeri.*

Heziod – *Postanak bogova*

Njihova je zajednička uloga složno i neprestano objavljivanje istine o svemu što je bilo, što jest i što će biti:

*Počnimo dakle prvo od muza što ocu nam Zeusu
Veliko srce vesele na Olimpu pjevajuć' pjesme,*

*Kazujuć' sadašnje zgrade i buduće, također prošle,
Složnim pjevajuć' glasom.*

*A s njihovih usana teče slatka neprestano pjesma.
I blistaju dvori im oca egidonoše Zeusa,
kad glas se lijep ko ljiljan razliježe božicama.*

Značenje i imena devet muza

Neke starije verzije mitova spominjale su najprije tri muze: Meletu (*Brižnost*), Mnemu (*Pamćenje*) i Aedu (*Pjevanje*), što se možda odnosi na ono što Muzej naziva prvim naraštajem muza. U tom bi slučaju drugi naraštaj bio vezan uz "Devet" muza koje spominju Heziod i Orfici. Nju čine Klio, Euterpa, Talija, Melpomena, Terpsihora, Erato, Polihimnija, Uranija i Kaliopa, a Platon im je pribrojao još jednu – veliku pjesnikinju Sapfo.

Klio (*Slava*) je zaštitnica povijesti, pa se prikazuje kako u ruci drži svitak papirusa; predstavlja veliku slavu, *kleos*, koju pjesnici veličaju u svojim hvalospjevima.

Euterpa (*Ona koja zna oduševiti*) je muza lirskog pjesništva s flautom kao instrumentom koji budi i pokreće dušu. Njezino ime dolazi od riječi *terpein* – oduševljenje, zanos, a onima koji čuju njezin pjev ona daruje blagoslov radosti u učenju.

Talija (*Procvat*), s maskom glumca komičara, muza je komedije. Ona svojom razigranošću i smijehom potiče ljude da idu naprijed i da im duša "procvjeta" (*thallein*).

Melpomena (*Pjev*) je muza tragedije i nosi masku glumca tragičara i vijenac od lišća vinove loze. Njezin pjev očarava duše slušača, tako da ono tragičko dobije uzvišenu i duboku dimenziju.

Terpsihora (*Ona koja voli plesati*) oduševljava (*terpein*) svoje učenike svime onime što je dobro, a što se postiže usklađivanjem pokreta tijela s pokretima besmrtnih duša. Ona je muza plesa i lirske poezije, a prikazana je s lirom, u plesnom koraku.

Erato (*Od Erosa, Amora*) one koje podučava čini dostojnima da budu voljeni. Kao muza ljubavne poezije i svadbenih pjesama (*hymenaeum*), s kitarom u ruci, ona ljudima usađuje ljubav prema svim stvorenjima.

Polihimnija (*Veliki pjev*) je muza himni i retorike te zborskog pjevanja. Svojim velikim hvalospjevima (*polle humnesis*) pronosila je one koji su svojim djelima zadobili besmrtnu slavu. Prikazivali su je zaognutu plaštem i sanjarskog pogleda.

Uranija (*Nebo*) s haljinom od zvijezda i nebeskim globusom u ruci je muza astronomije. Ljude koje poučava uzdiže visoko iznad prolaznih razina do neba *Ouranos*.

Kaliopa (*Divnog glasa*), muza epske poezije i velikog govorništva, prva i najstarija od muza, a isticala se među njima zbog izuzetne ljepote svog govora (*kale ops*). Prikazivana je kako drži pločicu za pisanje u ruci, ponekad sa svitkom papira ili knjigom, okrunjena zlatom. Ona je majka Orfeja, spominje se i kao majka Apolonovih sinova, a po nekim verzijama mitova bila je i majka Resa, kralja Trakije ili Lina, izumitelja melodije i ritma. Također su je smatrali zaštitnicom kraljeva, u čijoj je pratnji često bila prisutna.

Vrhunac Olimpa snježnog ječi i dvori bogova.
Heziod – *Postanak bogova*

Pretpostavlja se da riječ muze dolazi od *muein* što znači *podučavanje o onome što je plemenito i korisno*. Time se ističe ona važnost koju muze mogu imati za čovjeka, o čemu nam najiscrpnije govori orfička himna muzama:

*Zeusove kćeri, skladne, božanske,
Pijeride slavne, nježno nazvane "Devet".
U svima onima u čijim grudima treperi vaš topli i
sveti dah
ostvaruju se zamisli najviše volje.
Čista vrela vrline za smrtnike,
koje oblikujete do savršenstva mladi duh,
koje hranite dušu i dajete joj moć rasuđivanja,
ispravno viđenje koje putem istine vodi.
Vladarice koje vodite prema svetom svjetlu,
i oslobađate od mračnih zabluda plemeniti um,
otkrivate čovječanstvu svaki sveti obred,
koji izvirući iz vaše prirode donose mističnu
spoznaju...*

Čovjeku koji u životu nastoji učiti, muze mogu unijeti potpuno novu, stvarnu dimenziju vlastitog smisla. Da bi se zamisli najviše volje mogle prepoznati i ostvariti, potrebno je srce učiniti prijemčivim za ono

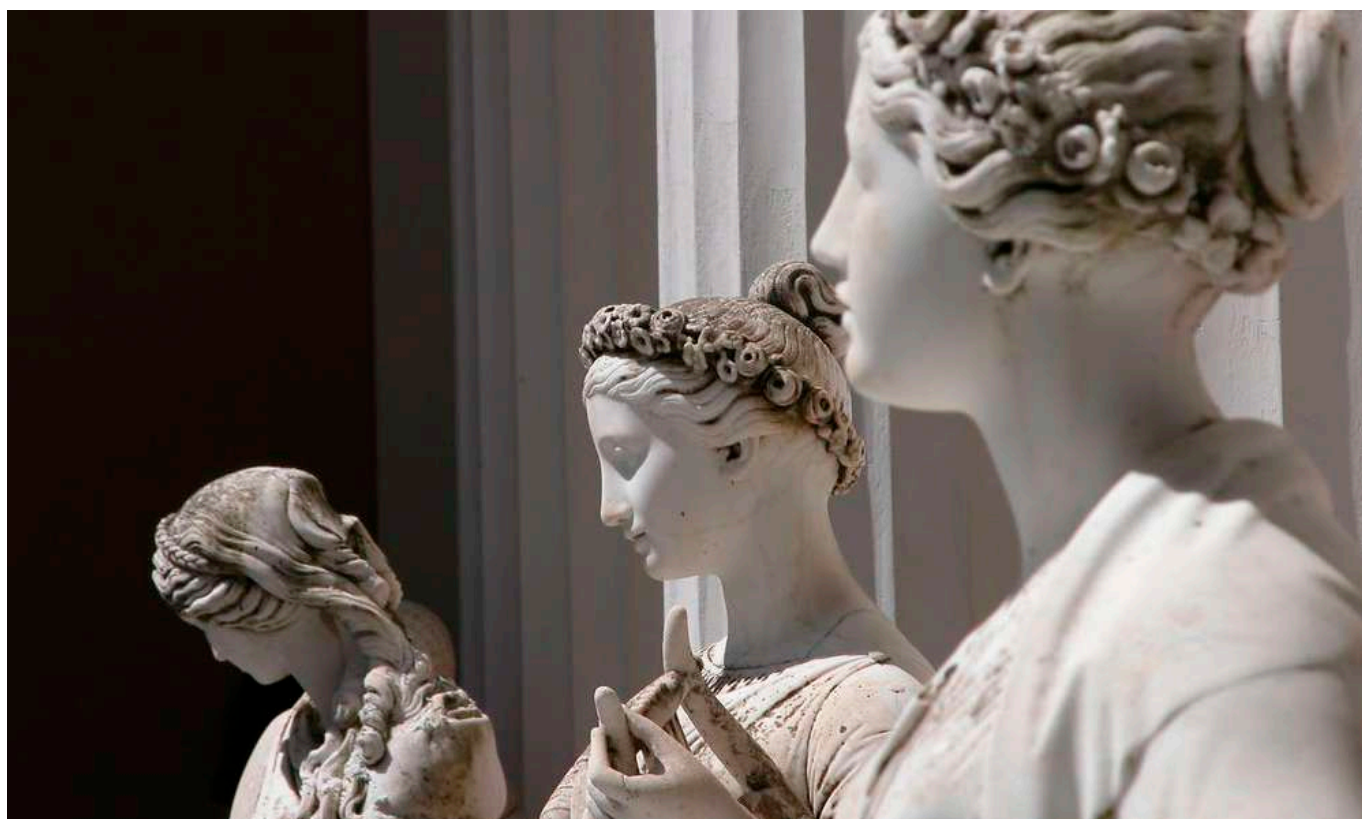
sveto i uzvišeno, što čuvaju i daruju muze. Tako se može obnavljati snagu pijući vodu života iz čistih vrela vrline, tako se može do savršenstva oblikovati naš duh, a naša duša može ojačati svoje najvažnije oružje – moć rasuđivanja, koja oslobađa od mračnih zabluda i donosi ispravno viđenje koje nas vodi putem istine.

Oni koji u svojoj nutрини nose plamen svete vatre muza čine važnu kariku između muza i onih koji još nisu u sebi probudili taj žar, milost i uzvišenost. Takvi ljudi, kao što su pjesnici, pjevači, dramatičari ili glumci, imaju zaštitu muza. Oni dobivaju od njih snagu izraza kako bi u drugim ljudima mogli pokrenuti isti proces preobrazbe, za koji je ponajprije važna sposobnost zaborava vlastitih patnji i rana u kojima duša vene:

*Jer i onaj tko s patnje u ranjenoj duši odskora
Vene, u srcu svome razalošćen, ako mu pjevač,
koji je muzama sluga, o slavi davnašnjih ljudi
Pjeva i blaženima što žive na Olimpu bož'ma,
Odmah žalosti svoje zaboravlja, više na jade
Ne misli: darovi muza od tuge ga odvrte brzo.*

Heziod – *Postanak bogova*

Začarani krug nezadovoljstava i tuga vodi čovjeka prema stvarnoj starosti i nestajanju. Ali, ako posluša glas muzama nadahnutih pjevača i zaboravi tako na sebe i svoje boli, moći će primiti velikodušne darove muza u kojima vječno traju istinska djela i slava bogova i ljudi. ♀

PLES ŽIVOTA

Trishya Screwvala

Kao univerzalni jezik koji nadilazi prostor i vrijeme, ples je način izražavanja emocija koje se ne mogu zabilježiti riječima. Iako se oblici plesa razlikuju u različitim kulturama, čini se da težnja pravog plesača ostaje uvijek ista, asimilirati i internalizirati načela ljepote, harmonije i gracioznosti kroz pokret i formu, navodeći publiku da iskusi i otkrije te iste arhetipove skrivene unutar svakog pojedinca.

Bavljenje plesom traži auditorne, vizualne i kinestetičke sposobnosti te zahtijeva ne samo vladanje tijelom, već i osjećaj za estetiku, osviještenost prostora zajedno s intuitivnom sposobnošću percepcije ritma. Možda upravo ta sposobnost nesmetanog spajanja različitih

elemenata u jednu umjetničku formu daje plesu jedinstvenu karakteristiku sjedinjenja suprotnosti.

Kroz svoje iskustvo školovane balerine i studentice filozofije uvidjela sam potencijal plesa kao pomoći u otkrivanju temeljnog načela života; sklada postignutog samo kada i ako se uspije pronaći točku jedinstva između naizgled suprotnih načela. Od vrtoglavih pirueta balerine do brzog rada nogu *bharatanatyam* plesačice, pokret leži u samom središtu čitavog plesa. Ipak, ono što je najdojmljivije jest osjećaj tišine i stabilnosti kojom plesač odiše, čak i usred najenergičnijih pokreta.

Zanimljivo je što je okretnost u plesu moguća samo ako postoji snažno središte. Snaga ključnih mišića omogućava plesaču da održi ravnotežu i zadrži

kontrolu u najbržim plesnim točkama. Dakako, tu je i sposobnost usmjerenja pogleda u stabilno "središte" tijekom izvođenja nepreglednog niza brzih okreta koja daje smjer i stabilnost. Jednako tako, u svakodnevnom životu, sposobnost zadržavanja "usmjerenog pogleda" unatoč vanjskom kaosu ovisi o našoj sposobnosti pronalaženja unutarnje tišine. U neprekidnom plesu života moramo definirati vlastiti ritam kako ne bismo bili preuzeti bukom svakodnevice i vlastitog okruženja.

Osim toga, plesač nikada ne miruje. Čak i odmarajuće držanje svih plesnih oblika sadrži suptilne, međusobno različite pokrete. Bilo da se radi o povlačenju kraljeznice prema gore, izduživanju vrata, dinamičnom okretu nogu, uvijek je prisutan osjećaj života i energije. Budući da je život uvijek u pokretu, težiti živjeti u skladu s načelima života znači da je ona stalna potreba koju osjećamo – potreba da uzmemo pauzu od pokreta, čežnja da momentalno pritisnemo tipku "pauza" – na neki način jednaka stagnaciji i opiranju prirodnom ritmu života.

Snaga i mišićna masa tijela plesača često se ističu kao temeljne za spretnost i okretnost. One omogućuju lebdeće skokove, kao i izvedbu pokreta u čučnju, s tijelom blizu tla. Ipak, bez fleksibilnosti, snaga sama po sebi može biti štetna za plesača. Prava snaga najmanje je kruta i nepokretna sila, ona je poput vode koja može presjeći najtvrde tvari, a svojom fluidnošću i prilagodljivošću savladati svaku prepreku na putu. Upravo tu kombinaciju unutarnje snage i vanjske mekoće izražava plesač. Promatrajući život ljudi, možemo primijetiti tendenciju obrnutog izražavanja ove snage. Nutarnju mekoću, nesigurnost ili nedostatak samopouzdanja

prikrivamo i štitimo vanjskom fasadom agresije i tvrdog srca, umjesto da razvijemo snažno i stabilno središte koje će omogućiti veću fleksibilnost i prilagodljivost u suočavanju s izazovima koje nam život postavlja.

Disciplina je još jedno važno načelo koje se povezuje uz ples. Upravo inzistiranje na točnosti, ponavljanju i strogoj disciplini, koju posebno zahtijeva klasična umjetnost, često odvraća plesače u usponu. Ipak, baš ta disciplina i nemilosrdno ponavljanje omogućavaju umjetniku da savlada osnove, nadvlada vlastita fizička i mentalna ograničenja i otkrije svoj puni potencijal. Nožni prsti koji krvare i bolni mišići postaju nevažni, jer samo kroz takvu ustrajnost plesač postaje sposoban povezati se s nečim većim od sebe.

I u našoj svakodnevici tajna oslobođenja od vlastitih ograničenja i granica leži upravo u disciplini, ali samo ako ustrajemo u njezinu razvijanju, umjesto da je zaobilazimo ili izbjegavamo. Tada ples života može omogućiti i izvođaču i promatraču trenutačan susret s pravom prirodom stvarnosti – jednim Životom ispod brojnih suprotnosti na površini i tišinom u središtu neprekidnih pokreta. Ako nastojimo svaki dan dotaknuti jedinstvo u srcu prividne višestrukosti života, svatko od nas može postati plesač usklađen s ritmom života. 🏠

Sengleskog prevela: Angela Glavan

NJEGOVO VELIČANSTVO HRAST

Jasna Kern

Stablo koje su poznavale i cijenile stare i nove civilizacije, kako Europe tako i Azije i Sjeverne Amerike, svakako je hrast ili dub, a odatle potječe i naziv za stabla općenito, odnosno za dubravu ili šumu.

Hrast u mnogim predajama zauzima posebno mjesto i pojavljuje se kao sveto stablo. Pod hrastom su stari održavali svoje sabore i sudovanja. Mnogi su narodi primijetili da ovo drvo privlači munje i da u njega često udaraju gromovi. Stoga je i bio posvećen vrhovnim gromovnicima, bogovima Sunca i gospodarima vatre kao što su Zeus, Jupiter, Donar-Thor, Perun ili vedski Dijaus i Parjanya.

Strahopoštovanje koje izaziva pogled na odraslo stablo hrasta razlog je činjenici da je on oduvijek i svugdje bio sinonim snage i uzvišenosti, kako fizičke tako i moralne. Kao prvo među stablima, postalo je znamen mnogih zemaljskih suverena te drvo koje se najčešće susreće u heraldici.

Grci su vjerovali da u hrastovima borave nimfe drijade, zbog čega ih je bilo zabranjeno sjeći sve dok se ne utvrdi da su ih napustile. Vazdazeleni Zeusov hrast, česmina, nalazio se u najstarijem svetom gaju u Dodoni, gdje su svećenice osluškivale šumor njegova lišća i prenosile božanske poruke. U legendama staroga Rima također se pojavljuju mnogi značajni hrastovi. Pokraj svih Jupiterovih svetišta bili su hrastici, dok se vječna vatra Vestinih hramova hranila isključivo hrastovinom. Prije dobro nam znanih lovorika, hrastovim su grančicama krunjeni pobjednici pitijskih igara, kao i rimski junaci i carevi.

Stari zavjet nam govori o hrastu pod kojim je Abraham podigao žrtvenik Jahvi, a i sam mu se Jahve ukazao pod hrastom. I ovdje je, kao i kod drugih naroda,

stablo hrasta predočavalo os svijeta. Svojim korijenjem, deblom i krošnjom ono povezuje sve elemente svijeta: zemlju, vodu, zrak i Sunčevu toplinu. Zbog svoje snage i vertikalnosti stablo je, a napose hrast, u mnogim tradicijama simbol okosnice kozmosa, veze nebeskog i zemaljskog svijeta, odnosno simbol vječnosti i jedinstva.

Nedvojbeno je hrast bio izvor duhovnog nadahnuća za mnoge drevne narode. Tako su za Kelte, Germane i Slavene hrastovi i hrastici bili kulturna mjesta, sveta stabla i *nemetoni* (sveti gajevi). Keltska legenda kaže da je sv. Brigita boravila u samostanu Cill-Daire ("Crkva kod hrasta"), gdje se vatra palila hrastovim žirjem, dok je vila Morgana zatvorila čarobnjaka Merlina u hrastovo deblo kada ga je zavela i domogla se njegovih moći.

S druge strane oceana, jedna indijanska legenda kaže kako je prvorodeni neba i zemlje Wyot dao ljudima hrast i plod žira kao blagoslov.

Hrast kao građevni materijal

Uz simbolički aspekt koji prati stablo hrasta, postoji i onaj svakodnevni koji je hrast zadužio čovječanstvo do današnjih dana.

Zarana je uočena kvaliteta hrastova drveta kao građevnog materijala. Šumari za hrast kažu da je "zreo" kao građevno drvo kada ima sto godina; nakon 150 do 200 godina on postaje "zaliha kapitala s povećanim rizikom propadanja". Ako do tada nije posječen, može doživjeti starost od tisuću, pa i više godina.

U stara vremena nijedna veća i bolja građevina nije se gradila bez hrastovine. Neke od najpoznatijih građevina srednjovjekovne Europe i danas u svojim krovštima imaju sačuvane hrastove stupove (Westminsterska opatija ili katedrala u Peterboroughu).

HRAST

*Zelene svoje grane okreni prema Suncu,
Snažne tvoje krošnje neka vijore ravnicom,
Ti si sin zemlje ove, spomenik na vrhuncu,
Druguješ s oblacima i prijatelj si s pticom.*

*Korijenje tvoje snažno u zemlji čuda stvara,
Ono toplinom veže naše izgubljene dane,
Dok deblo tvoje s vremenom razgovara,
Ti si okrenut Suncu i svijetu na četiri strane.*

*Ti si dragulj ravnice, uspravan kao nada,
U tvojim borama sniva kurgava šaka života,
Trajne su tvoje priče i sklad u njima vlada,
Utjeha si mnogima što umiru kraj plota.*

*Znanče stari, razvij svoje grane,
Sakrij u lišće svoje i čovjekove snove,
Tebi se uvijek vraćam u dane razlistane,
A tvoja ljepota muška u zavičaj me zove.*

Pavle Blažek

Od izuzetno kvalitetne i nadaleko cijenjene građe slavonskog hrasta lužnjaka građeni su interijeri budimpeštanskog parlamenta, bečke Nove vijećnice i parlamenta te mnogih drugih palača širom Austro-Ugarske i Europe. Venecija je svoju povijest gradila na hrastovim stupovima (do zamjene kamenim), a slavu i bogatstvo donosi joj hrastovo brodogradnje njezine flote. U svom pohodu na Europu Sulejman Veličanstveni je most od Osijeka do Bilja, preko Drave i močvara Baranje, postavio na trupce od najbolje slavonske hrastovine. Zbog dimenzija i načina gradnje nazivan je osmim svjetskim čudom. Izgradio ga je Hamza-beg u samo sedamnaest dana s 25 000 ljudi. Bila je to drvena cesta od hrastovih trupaca dužine oko 8 km, dovoljno široka za mimoilaženje dvaju usporednih kola.

Zbog svoje tvrdoće i otpornosti na vlagu, hrastovoj građi nema premca u brodogradnji i ona će ostati prvorazredni brodograđevni materijal sve do novijeg doba i pojave metalnih brodova. Na takvim drvenim brodovima vozili su se antički junaci, ali i Kolumbo, Magellan, Cook te mnogi drugi, jedreći svijetom na tim "plovećim šumama".

Upravo je velika upotreba drvene građe utjecala na prorjeđivanje prašuma i šuma nekada zelene Europe. O tome govori i podatak da je u XVI. st. za gradnju većeg ratnog broda bilo potrebno 2 000 odraslih stabala hrasta, dok je u XIX. st., kada je britanska trgovačka flota imala 10 000 brodova, za manji trgovački brod bilo potrebno 4 000 zdravih hrastova.

Hrast hranitelj

U davna vremena, kada kukuruz i krumpir još nisu bili poznati u Europi, žironosne hrastove šume bile su

važan izvor hrane kako za čovjeka, tako i za životinje. O njegovoj važnosti govore mnogobrojni, različiti propisi, pravila i običajna prava kojima se odobravalo ili branilo žirenje svinja po šumama. Koliko je žirenje nekada bio kvalitetan i važan način ishrane stoke vidi se iz šaljive, ali istinite njemačke izreke: "Iz hrastove šume rastu najbolje šunke."

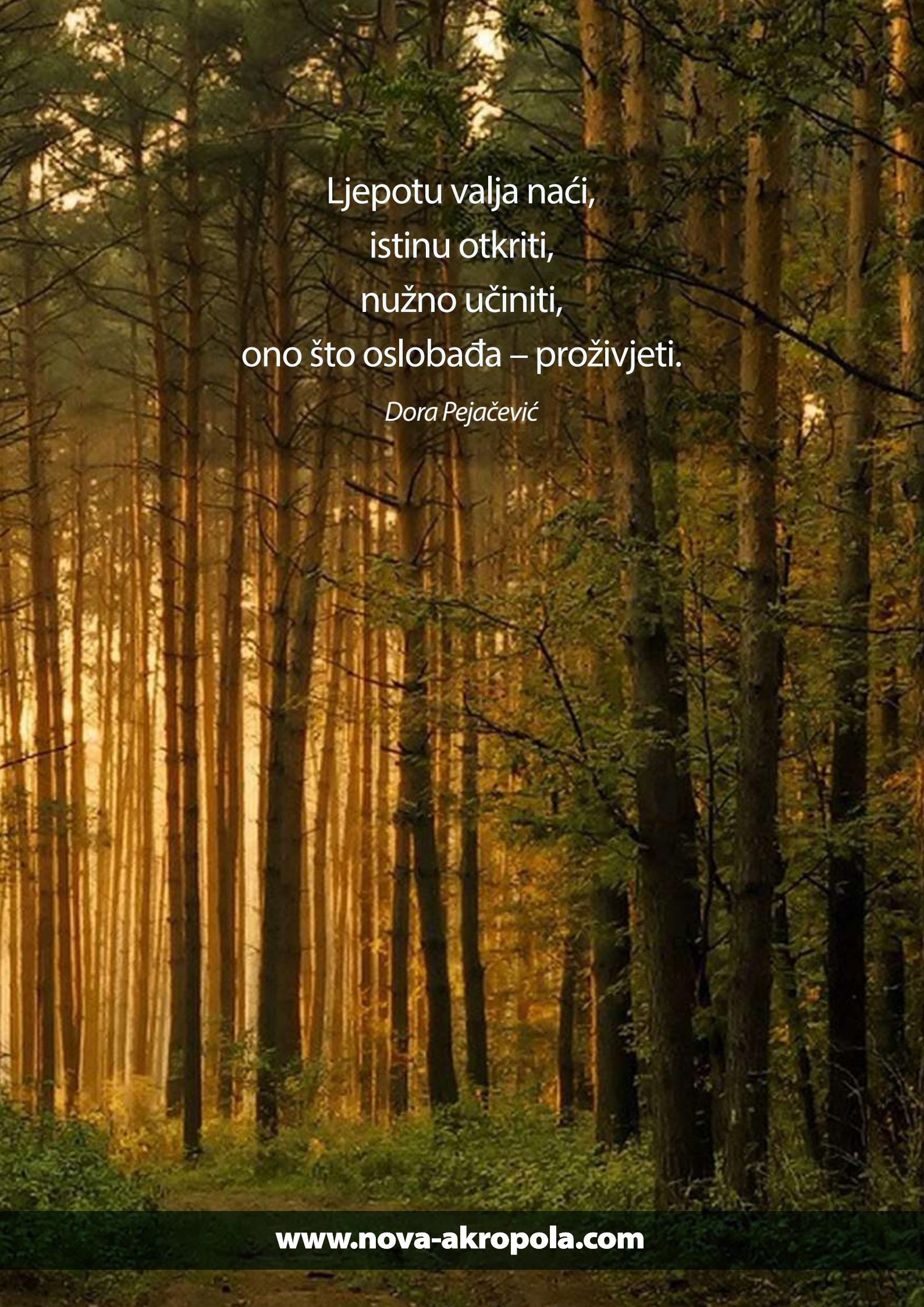
Plinije još u antičkim vremenima piše: "Kada vlada oskudica žita, suše se i melju žirevi u brašno kojim se pravi kruh." I kasnije se, još stoljećima, u mnogim krajevima pravio pučki kruh od žira.

Osim za kruh, žir ukuhan u vodu ili mlijeko služio je kao lijek, a samljeven se neko vrijeme koristio kao nadomjestak za kavu.

* * *

Darovan ljudima od Božje ruke, zbog svojih osobitih kvaliteta stradava od ljudske. Hranio je čovječanstvo i gradio mu domove. Plovio morima i otkrivao nove svjetove, svojim mostovima spajao ljude. Slikari su ga ovjekovječili i pjesnici opjevali. Pružao je utočište i bogovima i razbojnicima, klanjali su mu se i kraljevi i prosjaci. On je bio i ostao – njegovo veličanstvo hrast. 🌳

Ljepotu valja naći,
istinu otkriti,
nužno učiniti,
ono što oslobađa – proživjeti.

Dora Pejačević